

LUND UNIVERSITY

Bjørn Ditlef Nistad: Sovjetunionens utenrikspolitikk 1917–1991

Matz, Johan

Published in:
Nordisk Østforum

2014

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Matz, J. (2014). Bjørn Ditlef Nistad: Sovjetunionens utenrikspolitikk 1917–1991. *Nordisk Østforum*, 28(3), 272–274.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Sovjetunionens utenrikspolitikk 1917–1991

Bjørn Ditlef Nistad

Oslo: Vidarforlaget 2013

416 sider. ISBN 9788279901877

Recensert av **Johan Matz** [ph.d., forskare, Centrum för Rysslandsstudier (UCRS), Uppsala universitet, johan.matz@ucrs.uu.se]

Bjørn Ditlef Nistad, doktor i rysk historia, är författare till en ambitiøs men mærkelig redogørelse av Sovjetunionens utrikespolitiske historia, frå revolutionen 1917 till sammanbrottet 1991.

Nistads bok inleds føredømligt med ett tematisk orientert kapittel kring sovjetstatens ideologi, realpolitikk og historia. Här faststølls blant annet Sovjetunionens tre utrikespolitiske hovudmål – kommunismens seier på ett globalt plan, samexistens med den kapitalistiske omvørlden og (det tvivelsutan viktigaste målet) att sørja for sovjetstatens øverlevnad. Grunddragen i marxism-leninismen beskrivs, liksom Josef Stalins, Andrej Zjdanovs og Nikita Chrusjtjovs skilda bidrag till dess internationella teori og dess påverkan på Sovjetunionens internationella orientering. Vidare redogørs for det ofta kompliserte førhøllandet mellom ideologiske og realpolitiske bevegelsegrunder for sovjetisk utrikespolitisk agerande. Førfatteren urskiljer ett antal ytterligere påverkansfaktorer; landets historiske erfarenheter av angreppskrig frå Napoleon-tiden og framåt, den ryske panslavistiske »messianismen», diverse geografiske realiteter etc. Førfatteren deler avslutningsvis opp den sovjetiske eran i sju epoker. Denna indeling tjønar som en god vøgledning till de efterfølgende kapitlens kronologiske redogørelse.

Kapitlet følger dørefter med utførlige beskrivninger av skeendene og utrikespolitiske problem under sovjetstatens første årtiende, det problematiske trettioåret, andra vørldskriget, kalla kriget, 1960- og 70-talens brezjnevitiske stagnation og det slutlige sammanbrottet under sent 1980-tal, hør og var komplettert med diskussioner og refleksjoner, ibland på basis av nyere forskning. Ett stort antal referenser i fotnoter og litteraturlistan ger orientering till videre læsning. Boken ør øven førsedd med tvø bilagor: en kronologi (s. 393–398) og en kortare sammanfattning av Rysslands utrikespolitikk efter ør 1991 (s. 399–401). Det råder ingen tvekan om att Nistad har lagt ned ett betydande ørbe. Boken ør dørtill klart og koncist formulerad.

Gode historiske redogørelser ør inte søllan underskattede. Det råder øven en brist på nyskrivne mer omfattande skildringer av

Sovjetunionens utrikespolitik, i synnerhet från ett skandinaviskt perspektiv (även om det mer uttalade skandinaviska perspektivet i Nistads bok är högst begränsat). Jag skulle gärna ha rekommenderat boken som kursbok på en realiakurs i slaviska språk och som referenslitteratur på grundkurser i historia och statsvetenskap. Återkommande anmärkningsvärda påståenden av författaren gör dock att boken, sin välskrivna framställning till trots, bör ses som ett politiskt färgat debattinlägg snarare än den objektiva historiska skildring som boken i förstone kan förefalla vara. Dessa påståenden är så uppseendeväckande att det blir svårt att förhålla sig till boken på något annat sätt. Låt mig ta några exempel.

Vinterkriget (1939–1940) mellan Finland och Sovjetunionen var inte, menar Nistad, ett sovjetiskt försök att erövra Finland eller att påtvinga finnarna kommunismen. Stalins motiv var snarare uteslutande baserade på i sovjetiska ögon legitima »säkerhetsintressen» (s. 162–165). Som stöd för sin tes anför Nistad bland annat att »de många sovjetiske tilbakeslagene i den förste fasen av krigen, som kostet titusener av sovjetsoldater livet, tyder på att den sovjetiske ledelsen var överbevist om at finnene ville gi etter for de sovjetiske kravene, og at det derfor ikke var nødvendig att planlege noen krig» (s. 164). Mot bakgrund av att de baltiska staterna under 1939 konfronterades med närmast identiska sovjetiska krav på baser och trupp närvaro, som Finland, den efterföljande utvecklingen i dessa länder (fullskalig ockupation och sovjetisering), och såsom författaren för övrigt själv påpekar, Stalins upprättande av den kommunistiska quislingregeringen under Otto Ville Kuusinen, framstår Nistads resonemang som milt sagt egendomligt. Som enda källa anges här Chrusjtjovs memoarer!

Nistad kunde i detta sammanhang gärna ha nämnt att samtida sovjetiska säkerhetsintressen något söderöver tydligtvis föreskrev ockupation av halva Polen och att över 20 000 polska officerare och civila måste deporteras och därefter mördas bland annat Katyn. Författarens resonemang kring de sovjetiska bevekelsegrunderna för att ingå icke-angreppspakten med Hitler 1939 och, i enlighet med dess tilläggsprotokoll, delta i övergreppen mot Polen och de baltiska staterna är likaledes starkt tendentiösa. I Nistads värld ligger ansvaret för pakten och dess konsekvenser närmast uteslutande hos västmakterna (s. 155–157).

De mest förvånansvärda påståendena görs dock i bokens avslutande del. Här konstaterar författaren att »den store katastrofen i Sovjetunionens historie var utnämnelsen av Mikhail Gorbatsjov til generalsekretaer i det sovjetiske kommunistpartiet i mars 1985»

(s. 390–391). Det är inte svårt att erinra om en rad betydligt värre katastrofer i Sovjetunionens historia än utnämningen av Gorbatsjov; 1920-talets hetsindustrialisering och tvångskollektivisering, den efterföljande hungersnöden i Ukraina under tidigt 1930-tal, utrensningarna och skådeprocesserna under 1930-talet, de oräkneliga lägerfångarnas lidande och död i Gulagsystemet med mera. Mot bakgrund av de förfärande konsekvenserna av Stalins politik, både för sovjetmedborgarna men också för alla de som snart skulle finna sig trängda mellan kommunismens och nazismens respektive utrotningskrig mot oönskade människor (judar, kulkar, polacker, zigenare m.m.) är Nistads påstående häpnadsväckande. Ett av de mer betydande moderna arbetena kring sovjetisk historia – Timothy Snyders *Bloodlands* (2010) – lyser med sin frånvaro i den annars omfattande litteraturlistan. Nistad konstaterar att »Stalins herredöme i Sovjetunionen, som ble befestet på 1930-tallet, var basert på en blandning av kommunistiske idealer og russisk nasjonalisme» (s. 120). Det kunde ha varit lämpligt att någonstans lägga till terror, skådeprocesser och mord.

Anmärkningsvärt är också författarens avslutande omdöme att »trolig hadde Russlands nåvaerende president, Vladimir Putin, rett da han betegnet oppløsningen av Sovjetunionen som det tyvende årundres største geopolitiske katastrofe» (s. 392). Mot bakgrund av Berlinmurens fall och den östeuropeiska befrielsen från det sovjetiska oket, det post-sovjetiska Rysslands oförmåga att göra upp med sitt historiska arv (och konsekvenserna därav i form av kriget i Tjetjenien, interventionen i Georgien liksom de senaste månadernas utveckling i Ukraina) ter sig författarens ställningstagande som egendomligt (men knappast oväntat mot bakgrund av att Nistad nyligen har förordat användande av rysk militär på Krim och i östra Ukraina; se »Ryssland måste intervensera militärt i Øst-Ukraina», *dagsavisen.no* 14 april 2014). I synnerhet de avslutande påståendena, som ekar tungt av Putinerans utrikespolitiska språkbruk, skymmer tyvärr det faktum att Nistads bok också är ett ambitiöst försök att skildra vår moderna historia. Kanske har författaren inte nöjt sig med en god redogörelse utan velat tillföra något som har gjort boken provocerande och därmed mer intressväckande. Det är i så fall synd eftersom effekten blir den motsatta.